

**MUSIQA VA SAN'AT MAKTABLARIDA DUTOR CHOLG'USI IJROCHLIGI
KREATIVLIGINI TAKOMILLASHTIRISH METODLARI**
(professional ta'lim cholg'u ijrochiligi turlari misolida)

Sunnatova Sitora Bahriddin qizi

Navoiy davlat universiteti magistranti

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 30.05.2026

Revised: 31.05.2026

Accepted: 01.06.2026

KALIT SO'ZLAR:

*dutor, ijrochilik,
kreativlik, musiqa
ta'limi, pedagogik
texnologiya, milliy
cholg'ular, professional
ta'lim, musiqiy tafakkur,
ijodkorlik.*

Musiqa san'at maktablari zamonaviy ta'lim tizimining muhim bo'g'ini sifatida nafaqat ijrochilik mahoratini, balki o'quvchilarning estetik didi, ijodiy tafakkuri va shaxsiy fazilatlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Bugungi globallashtirish va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim jarayonini samarali tashkil etish innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etishni taqozo etmoqda. Innovatsion boshqaruv – bu ta'lim muassasasida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli vositalar, ijodiy metodlar hamda psixologik yondashuvlar asosida boshqaruv tizimini takomillashtirish jarayonidir. Ushbu jarayonda pedagogik va psixologik omillar hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Sharq mutafakkirlarining, jumladan, Abu Nasr Forobiy hamda Abu Ali ibn Sino ta'lim va tarbiya haqidagi qarashlarida shaxs kamoloti, ruhiy barkamollik va san'atning tarbiyaviy ahamiyati alohida ta'kidlangan. Zamonaviy pedagogika va psixologiya fanlari ham ijodiy muhitni yaratish, motivatsiyani kuchaytirish va individual yondashuvni boshqaruvning asosiy omili sifatida ko'rsatadi. Shu bois musiqa san'at maktablarida innovatsion

boshqaruvning pedagogik-psixologik omillarini ilmiy asosda o'rganish dolzarb masala hisoblanadi.

Ushbu maqolada musiqa va san'at maktablarida dutor cholg'usi ijrochiligi kreativligini rivojlantirishning samarali metodlari yoritilgan. Shuningdek, professional ta'lim tizimida o'quvchilarning ijodiy fikrlashi, mustaqil musiqiy tafakkuri va ijrochilik mahoratini shakllantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalarning ahamiyati tahlil qilingan. Dutor ijrochiligida amaliy mashg'ulotlar, individual yondashuv hamda zamonaviy ta'lim metodlaridan foydalanish orqali yosh ijrochilarning badiiy-estetik dunyoqarashini rivojlantirish masalalari ko'rib chiqilgan.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida yoshlarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, ularning mustaqil fikrlashini shakllantirish hamda milliy madaniyatga hurmat ruhida tarbiyalash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, musiqa va san'at maktablarida milliy cholg'u asboblarini o'qitish jarayonida nafaqat texnik ijrochilik, balki o'quvchilarning kreativ yondashuvini rivojlantirish ham dolzarb masalaga aylanmoqda.

Dutor o'zining nafis ohangi, boy imkoniyatlari va milliy qadriyatlardagi o'rni bilan o'zbek xalq cholg'ulari orasida alohida ahamiyat kasb etadi. Shu sababli dutor ijrochiligini o'qitishda zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish o'quvchilarning ijodiy faoliyatini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

Dutor ijrochiligida kreativlik tushunchasi

Kreativlik — bu mavjud bilim va ko'nikmalar asosida yangi g'oya, yangi uslub yoki yangicha ijro shaklini yaratish qobiliyatidir. Musiqa ta'limida kreativlik o'quvchining asarni his qilishi, unga mustaqil talqin bera olishi va sahnadagi erkin ijrosi orqali namoyon bo'ladi.

Dutor ijrochiligida kreativlik quyidagi jihatlar orqali shakllanadi:

- kuylarni individual uslubda ijro etish;
- musiqiy obrazni his qilish;
- improvizatsion elementlardan foydalanish;
- sahna madaniyatini rivojlantirish;

milliy va zamonaviy uslublarni uyg'unlashtirish.

O'qituvchi o'quvchining nafaqat texnik mahoratini, balki uning ichki musiqiy tafakkurini ham rivojlantirishi zarur.

Kreativ ijrochilikni rivojlantirish metodlari

Individual yondashuv metodi

Har bir o'quvchining qobiliyati, musiqiy eshitishi va ijro uslubi turlicha bo'ladi. Shu sababli dars jarayonida individual yondashuv muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi o'quvchining imkoniyatidan kelib chiqib repertuar tanlashi, mashqlar tizimini ishlab chiqishi va ijodiy topshiriqlar berishi lozim. Bu metod orqali o'quvchining o'ziga bo'lgan ishonchi ortadi hamda mustaqil ijod qilishga intilishi kuchayadi.

Improvizatsiya metodidan foydalanish

Improvizatsiya dutor ijrochiligida kreativlikni rivojlantiruvchi eng samarali usullardan biridir. O'quvchiga kuy asosida yangi ohanglar yaratish yoki mavjud asarga o'ziga xos bezaklar kiritish topshirig'i beriladi.

Bunday mashg'ulotlar:

musiqiy tafakkurni rivojlantiradi;

tezkor fikrlashni shakllantiradi;

sahnadagi erkinlikni oshiradi.

Natijada ijrochi asarni shunchaki takrorlamaydi, balki uni his qilgan holda talqin etadi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash

Hozirgi davrda axborot texnologiyalaridan foydalanish musiqa ta'limining samaradorligini oshirmoqda. Audio va video yozuvlar, elektron dasturlar, onlayn darslar hamda interaktiv metodlar o'quvchilarning qiziqishini kuchaytiradi.

Mashhur dutor ijrochilarining ijrolarini tinglash va tahlil qilish o'quvchilarda musiqiy didni shakllantiradi. Bundan tashqari, multimedia vositalari orqali kuylarning tarixiy kelib chiqishi va ijro uslublari haqida kengroq ma'lumot berish mumkin.

Ansambl va sahna amaliyoti

Ansamblida ijro qilish o'quvchilarning jamoa bilan ishlash ko'nikmasini rivojlantiradi. Sahna chiqishlari esa ijrochining ruhiy tayyorgarligi va erkinligini mustahkamlaydi. Konsert, tanlov va ijodiy uchrashuvlarda muntazam qatnashish o'quvchilarning tajribasini oshirib, ularda san'atga bo'lgan muhabbatni kuchaytiradi.

PROFESSIONAL TA'LIMDA DUTOR IJROCHILIGINING AHAMIYATI

Professional ta'lim tizimida dutor ijrochiligi yoshlarning milliy musiqa merosiga bo'lgan qiziqishini oshirishda muhim o'rin tutadi. Dutor darslari orqali o'quvchilar nafaqat ijrochilik

mahoratini, balki estetik did, sabr, mas'uliyat va sahna madaniyatini ham egallaydilar. Bugungi globallashuv davrida milliy cholg'ularni asrab-avaylash va yosh avlodga yetkazish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu bois dutor ijrochiligini zamonaviy metodlar asosida o'qitish ta'lim sifatini oshirish bilan birga milliy qadriyatlarni saqlashga ham xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, musiqa va san'at maktablarida dutor cholg'usi ijrochiligi kreativligini rivojlantirish o'quvchilarning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarishda muhim omil hisoblanadi. Individual yondashuv, improvizatsiya, zamonaviy pedagogik texnologiyalar hamda sahna amaliyoti orqali yosh ijrochilarning musiqiy tafakkuri va ijrochilik mahorati yanada takomillashadi.

Shuningdek, dutor ijrochiligini innovatsion metodlar asosida o'qitish milliy musiqa san'atining rivojlanishiga, yoshlarning estetik dunyoqarashini boyitishga va professional ijrochilarni tayyorlash sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rajabov I. **O'zbek xalq cholg'ulari tarixi**. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
2. Yunusov F. **Musiqa pedagogikasi asoslari**. – Toshkent, 2020.
3. To'xtasinov S. **Milliy cholg'u ijrochiligi metodikasi**. – Toshkent, 2019.
4. Karimov B. **San'at va madaniyatda innovatsion texnologiyalar**. – Toshkent, 2021.
5. Abdullayev R. **Musiqa ta'limida kreativ yondashuv**. – Samarqand, 2022.